

Зустріч у Полаті

Вже в'яте, регулярно через чотири роки, в маленькому мальовничому селі Полата, розташованому в улоговині під Лупківським і Лаборецьким перевалами, в суботу, 16 липня 2022 року, відбулася стрічка краян.

Сільський уряд вислав їм запрошення заздалегідь, щоб вони могли прибути до рідного села або місця народження своїх батьків чи бабусь і дідусів. І погода була сприятливою для зустрічі, тож тут зійшлося більше трьох сотень краян і гостей, які приїхали не тільки з усієї Словаччини, так би мовити, від

Земпліна до Загор'я, але також і з далекої Західної Чехії. Багато з них прибули до Полати вже на день-два скоріше і могли побувати на цвинтарі і запалити свічки на могили своїх близьких, походити по селу або по хотарі, де колись давно помагали родичам у роботі.

Від ранку до смерку для них Сільський уряд приготував багату програму.

Зранку, з десятої години, традиційно відбулися урочисті літургії в обох церквах - православної і греко-католицької. Після дванадцятої години всі

могли посмакувати гуляш і з 14 год., після урочистої промови старости села мгр Василя Бомберовича, могли насолоджувалися культурною програмою.

У вступі присутнім співом та гроу на акордеоні представився учень Основної школи мистецтв у Меджилабірцях Самуел Грицко. Після нього не лише пісню, а й гумористичним словом присутнім розвеселили «Лабірські бетяре», з якими теж грав на гармоніці Мілан Шармир, який теж народився в Полаті, але проживає на Західній Словаччині. «Іновецьке тріо» нічим не відставало від своєї репутації, представилось автентичним фольклором і гумором.

Бурхливі оплески на відкритій сцені викликала перша дама нашої народної пісні, заслужена артистка Марія Мачошко. Нікого не залишили байдужим пісні, які вона виконувала у супроводі відомого акордеоніста Ігоря Крети. Її виступ став найкращою вишенькою на торті і на саме завершення разом із нею прямо на сцені заспівали і місцеві жителі.

Після понад двогодинної програми настав час для фотографування на згадку про зустріч. До самого смерку люди забавлялись під звуки народної пісні і згадували про тих, яких вже нема серед нас, про веселі пригоди з дитинства і молодості, про здоров'я, про дітей і внуків. Одна життєва історія йшла за іншою.

Багатьом хотілося б частіше організувати такі зустрічі. Наприкінці пообіцяли один одному, що коли дозволить здоров'я, так і зроблять, придуть знову.

МІВ

Популярна співачка Марія Мачошко (на фото посередині) повсюди має добрих приятелів, яким мила народна пісня. До її виступу у Полаті долучилися і місцеві жителі, які під супровід на акордеоні Ігоря Крети заспівали віночок народних пісень.

Декларації про суверенітет виповнилося 30 років Тридцять років тому депутати СНР прийняли декларацію про суверенітет

Депутати Словацької Національної Ради (СНР) прийняли декларацію 17 липня 1992 року, коли Словаччина ще була частиною Чеської та Словацької Федеративної Республіки (ЧСФР). У цей період уже велися переговори між чеськими і словацькими представниками про подальше влаштування союзу між словаками і чехами, і прийняття декларації відбулося після того, як не було більше значних поворотів у переговорах про дальший державно-правовий устрій Чехословаччини.

Ось його повний текст:

«Ми, демократично обрана Словацька Національна Рада, урочисто заявляємо, що тисячолітні зусилля словацької нації щодо самобутності здійснилися. У цей історичний момент ми проголошуємо природне право словацької нації на самовизначення так, як це закріплене в усіх міжнародних угодах та договорах про право нації на самовизначення.

Визнаючи право нації на самовизначення, ми заявляємо, що також хочемо вільно формувати спосіб і форму національного і державного життя, поважаючи права кожного, кожного громадянина, народів, національних меншин і етнічних груп, демократичної і гуманістичної спадщини Європи та світу.

Цією декларацією Словацька Національна Рада проголошує суверенітет Словацької Республіки як основу суверенної держави словацького народу».

Із загальної кількості 147 депутатів 113 проголосувало за.

Перша сторінка газети «Правда» від 18 липня 1992 року.

30 років діяльності Товариства української культури в Угорщині

Нещодавно в Будинку культури Феринцвароша, IX району Будапешта, відбулася презентація фотоальбому «3 Україною в серці», присвяченого 30-річчю діяльності Товариства української культури в Угорщині. Унікальний альбом презентувала громадці голова ТУКУ – пані Ярослава Хортяні. Це вже другий випуск фотоальбому, а перший вийшов на честь 10-річчя ТУКУ.

Світлина фотоальбому відображають всю багатогранну діяльність громади на теренах Угорщини за ці роки. Серед досягнень українців в Угорщині – створення Державного самоврядування українців, а також місцевих українських осередків самоврядувань. За 30 років ТУКУ було встановлено ряд пам'яток та меморіальних дошок відомим діячам української культури, створено українську бібліотеку ім. Маркіяна Шашкевича, започатковано Недільну школу, Дні Тараса Шевченка, День української культури в

Угорщині, мовні табори, відбувається Служба Божа. Із 1996 року Товариство Української культури в Угорщині видає двомовний часопис «Громада». Товариство невпинно проводить активну народну дипломатію на міжнародній арені. Вся діяльність української громади зосереджена на збереженні українства в Угорщині та розвитку добросусідських відносин між Україною та Угорщиною.

Славко БУРДА, Хорватія.

Зустріч з представниками української діаспори

Під час візиту до Хорватії віцепікер українського парламенту Олена Кондратюк зустрілася з представниками української національної меншини в Хорватії в Посольстві України в Республіці Хорватія. Усіх присутніх представив Посол України в Республіці Хорватія – Василь Кирилич, а пані Олена Кондратюк пояснила мету свого робочого та дружнього візиту до Хорватії. Вона коротко зупинилася на складній військовій та гуманітарній ситуації в Україні та розповіла про їхні зусилля щодо якнайшвидшого отримання статусу кандидата на членство в Європейському Союзі. Після виступу пані Олена Кондратюк було поставлено кілька цікавих запитань щодо ситуації в Україні, на які вона дала розгорнуті відповіді. Деякі з присутніх розповіли про свою діяльність, пов'язану з перебуванням біженців з України, про свій досвід роботи, особливо про музику та про те, що вони не хочуть бра-

ти участь у концерті, де звучить музика російських композиторів. Більшість із них не задавали питань, а презентували свою діяльність у Хорватії та готовність якнайкраще допомагати Україні та українському народу. На завершення вона вручила почесні грамоти від Верховної Ради України Борису Гралоку та Марусі Юрністі. Під час візиту також відбулося покладання квітів до пам'ятника Тарасу Шевченку в Загребі.

Сл.Б.

Для піднесення духу і для розваги

В неділю, 17 липня 2022 р., відбулося чергове онлайн засідання Президії Світової федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО), в якій Союз русинів-українців Словацької Республіки представляють голова Центральної ради Павло Богдан та заступник голови Віктор Бандурчин.

Основною темою засідання була підготовка конгресу СФУЛО, який заплановано на дні 20-22 серпня 2022 р. в Новому Саді у Сербії. Крім звітів за попередній період, делегати планують обговорити зміни та доповнення Статуту СФУЛО, а також

вибори нових органів цього міжнародного об'єднання, в яке входять організації з Польщі, України, Словаччини, Сербії, Хорватії, Сполучених Штатів Америки та Канади. На конгресі кожна з цих організацій може представляти 5 делегатів.

Поруч з тим делегати відвідають місцевості в околиці Нового Саду, де проживають русини-українці, візьмуть участь в культурних акціях і зустрінуться з представниками регіональної влади Воєводства та греко-католицької церкви.

-пб-

Pro діяльність Союзу русинів-українців Словацької Республіки, чим живе українська громада Словаччини, що друкує українська преса Словаччини – газета «Нове життя», журнали «Дукля» і «Веселка» – можна довідатись, відкривши фейсбук чи вебсторінки: https://www.facebook.com/rusiniukrajincislovenskejrepubliky/ https://ukrsvit1.com.ua/zmi http://ukrajinci.sk/novezytta.html

68 Свято культури русинів-українців Словаччини 29. – 31. 7. 2022 СВИДНИК

Ой, на плаю віці пасу,
На плаю, на плаю.
А я стою та й говорю
З тобою, вичарю.

(Ой, на плаю – українська народна пісня)

Ізнов стежки розбіглися в два боки.
Гірські плаї, неначе ті потоки,
Розходяться галузками щомиті.
Усі Карпати ними оповиті.

(П. М. Воронько, «Казка про Чугайстера»)

існувало в 1434 – 1772 роках на основі колишнього Галицько-Волинського князівства (Руського королівства).

Що ж нам відомо про Porta Rusica на Снинщині? Про це довідемося з путівника, виданого природоохоронним об'єднанням VLK і виготовленого на основі приватного архіву Мирослава Бураля з Стащина.

Плай веде прямо до середини Вовчих дір, сьогодні Буківських верхів, де в давнину йшли верхами торгівці з кіньми і возами, куди прямували вояки, блукали розбійники.

Неподалік, на Лабірщині, було знайдено подібний скарб монет в хотарі Калинова. Мова йде про 21 римську монету періоду 104 – 194 рр. нашої ери. Знахідка монет підтверджує існування дороги з Потисся до Балтії. Це чергове свідчення того, що могло існувати кілька розгалужених доріг через карпатські перевали у цих місцевостях.

До того ж, краєзнавці в кам'яному стовпі, що знаходиться в хотарі Збійного в місцевій частині Гусяче, пробують розгадати навіть граничний камінь Київської Русі.

Плай, що йшов долиною Цірохи, у XVIII ст. змінив свій маршрут. Він вже не вів

Щасливої дороги до довголіття (3 нагоди 80-річчя від дня народження Мирослава Ілюка)

Ювілей мого друга пройшов якось тихо, майже мовчано. Може, запричинив це VIII з'їзд СРУСР. Однак, не шукаймо причини. Їх можна завжди знайти. Перед десяти роками нам довелося роздумувати над пройденим його і нашим спільним по роботі життям. Зустрілися недавно на території Центру української культури,

я усвідомив, як час швидко минає. Ще зовсім недавно ми були ще молодими. Сьогодні дожились «староби» і «довголіття». (Від 70 до 90 староби, а від 90 – довголіття). Тепер зустрічаємося з нею ще у більшій мірі – на кожному кроці. Бо поминули шістдесяті роки минулого століття, коли майже в кожному селі північно-східної Словаччини була українська школа, чимало середніх чи фахових шкіл, а в деяких паралельні українські класи. Напевно, підтримувала нас і держава, але багато чого доброго зробила й колишня генерація, до якої, до певної міри, належимо і ми. Але... Про це можна було б говорити, не зупиняючись...

Однак ми у дальшому столітті. В нових умовах, в яких потрібно вміти рухатися...

Мирослав Ілюк сам творить «Нове життя» як шеф-редактор, редактор, секретар, адміністратор, коректор. Народився він 9 липня 1942 року в місті Хуст, де закінчив середню школу (1959), а в Пряшеві – Філософський факультет УПІШ (1964). Працював референтом видавничої діяльності ЦК КСУТ (1964 – 1967), редактором газети «Нове життя» (1967 – 1972) (тоді нас було 8 працівників, редактором журналу «Дукля» (1972 – 1989) та його головним редактором (1989 – 1991). Головним редактором газети «Нове життя» є від 1991 року.

На протязі свого творчого завантаження Мирослав (як мовник та історик) дотримувався слів визначного українського письменника й мислителя Панька Куліша, що «Історію неможливо змінити, треба мати тільки відвагу знати її правду і пізнати в тій минулій правді непроминушу, безвічну істину. Лише тоді можна змінити нинішню жорстоку реальність». Це ми відчуваємо постійно зі сторінок «Нового життя», яке він вміло створює САМ!!! і спроваджує читачеві.

Ювіляр. Коли зустрічаєшся з ним на вулиці чи десь інде – чемно поздоровкається. Подасть руку, приємно посміхнеться, і вміть веде ділову розмову. Але завітавши в редакцію, заповненою книжками, журналами, календарями, на перший погляд, непотрібними речами, треба трошки зачекати, поки відірветься від комп'ютера, щоб розпочати розмову. Бо комп'ютер – його найвірніший помічник, про якого нам (довголітнім) ані не снилось. Звичайно розмова йде про сім'ю, про дітей, про історичні аспекти, про роботу взагалі, та ще, зокрема, про загрозу, яка у нього у зразковому стані, про нашу українську долю.

Мирослав Ілюк найбільше радіє, коли ще хтось (охочий про щось написати) принесе актуальний матеріал. Це журнальний, але газетярський. Матеріал, який би задоволь-

няв смаки головного редактора, редактора, коректора, технічного редактора, експедитора (в одній-однісіній особі), але й читача уже понад 70-річної молодіці – газети «Нове життя». І так вони – 70-річне «Нове життя» та 80-річний Мирослав Ілюк ідуть по тернистому шляху далі у нашіні майбутні.

Час минає. Пливе – ніби водичка в потічку. Час мовника й історика (що перетворився в журналіста) – це щось особливе, він замулюється, але й очищається з певною надією. Бо надія завжди існує. Як втрати ми її, – світ загине.

З цієї нагоди, дорогий Мирославе, шановний читачу, хочеться пригадати один художній твір, де герой говорить: «Не думайте лише на одну свічку, коли хочете подолати п'ятому безнадії. Коли б кожен запалив одну свічку, ми б змогли змінити найтемнішу ніч на найсвітліший день».

Нам з Мирославом довелося працювати в одній редакції. Я, як керівник, дуже часто радився з ним. Ми перечитували один одному статті, нариси, аналітичні матеріали. І після переходу його в редакцію журналу «Дукля» ми співпрацювали, а як довелося (з відомих причин) мені вийти на іншу роботу (особливо стати редактором «Веселки»), ми з Мирославом відвідали десятки українських шкіл, провели безліч бесід з учнями, вчителями та громадянами. Мирослав завжди був чесним, працюючим, вірним справі українства. Навантажувався до безтями. Так робить і тепер, бо розуміє, що робота інспірує, додає силу.

Мирослав Ілюк жонатий з дуже привітною Мартою зі Стражського. Радіють з активного на роботі сина Мирослава, пишуться внучкою Катериною.

Визначний китайський мислитель Конфуцій говорив, що «якщо не зрадити мораль своїх батьків, – і вас будуть одного разу поважати нащадки». Мирослав Ілюк ніколи не зрадив. Стоїть на своїх позиціях, хоч сьогодні дуже тяжко, коли у державі є «надстандартні» відносини до національних меншин. Про це переконали свідчить і Звітна доповідь VIII з'їзду СРУСР Павла Богдана, що відбувся другого липня ч.р.

– Зла ситуація в національному шкільництві. Українські школи ліквідовано. Ще як-так держаться в Орябні та Пряшеві... В той час, як інші національності в Словаччині намагаються знаходити компроміси, в нашій ідеї перманентна ворожнеча більше як 30 років, що не віщує нічого доброго і веде до остаточного самопоїдання і самознищення, – обурюється Мирослав Ілюк.

Свого часу український дисидент М. Маринич сказав, що «розкол існує там, де ворожнеча, а де любов, мир і злагода, там єдність». Воно так і з нами. Повністю усвідомлює собі це Мирослав Ілюк. Серед нас багато злоби. Кожен хоче мати свою правду і наперекір тому, що вже давно доведено, що русини-українці Словаччини – це найзахідніша гілка великого українського народу.

До душі припала мені думка голови Спілки українських письменників Словаччини Івана Яцканина з нагоди виходу книжки Мирослава Ілюка «На пульсі часу». Він сказав: «В боротьбі за українство на теренах Словаччини можна знайти і невдачі, і поразки, але це не заважає Мирославу Ілюку боротися за справу, яку він вважає справедливою. Журналіст Мирослав Ілюк – оптиміст, оскільки вважає, що песимісти – тільки глядачі усього, що приносить життя».

Дожившись прекрасного віку, Мирослав Ілюк живе, працює, зрадує. Подолує старобу, щоб ОПТИМІСТИЧНО перейти ДО ДОВГОЛІТТЯ. Щиро бажаємо йому, щоб дочекався довголіття і прожив в ньому ще не одну хвилину радості і щастя. Де вже будемо жити як брати – без сварок, без нарікань.

До цього бажано Тобі, Мирославе Йосифовичу, ще багато міцного козацького здоров'я!
На многа і блага Тобі літа!

Юрій ДАЦКО.

PORTA RUSICA - РУСЬКА ПУТЬ Плай, що веде через Вовчі діри

Що ж таке плай? Молодший генерації, певно, це слово вже чуже. Але дідам і прадідам, що вік доживали у Бескидах, це слово було добре відоме з дитинства. Плай – то стежка в горах. Що ж говорить український довідник про той давній звивистий пішник у горах?

А вела ця дорога з Угорщини. Найзахідніший плай – це Польська Путь, що вела через Пихні, Гостовиці і Осадне і далі до польської Волі Міхової. Інша вела попри річки Цірохи через Стащин і вже в неіснуюче село Звала до польського містечка

через Звалу, але через село Руське, причому виходив на головний полонинський гребінь і на Руське сідло. Це скоротило і пришвидшило подорож між Снинною і Цісною. Від Руської сідловини і дорога дістала назву Porta Rusica. У середині XIX ст. цю дорогу реконструювали, а ділянка від села Руське до Руського сідла (1864-1865) заново дістала новий маршрут. У відбудові терену брали участь усі 34 села на околицях Стащина, причому була визначена віддаль від Михаловець до Руського сідла за встановленими кілометровими стовпами, які збереглися до наших днів під Руським сідлом і в Стащині.

У XVIII – XIX століттях над гірськими хребтами було створено ще кілька пляжів, які слугували лише місцевим жителям. Вони були між Смольником і Солинкою, між Руським і Смерком, між Новоселицею і Ветліною і між Новоселицею і Книгинею.

За усними переказами, мито в Русько-

▲ Залишки дороги Porta Rusica на словацькій стороні.

«Плай – традиційна пастуша, пішо-кінна стежка, що відноситься до найважливішої категорії шляхів сполучення в Карпатських горах. Плаї були й залишаються шляхами транзитного характеру, що проходять хребтом, ґрунем (майже завжди ґрунем), полонинами або лісами. Їхне проходження, незмінне й постійне в людській пам'яті, можливо було визначене давніми стежками волоських пастухів. Саме слово «плай» має слов'янське коріння, але до нас воно потрапило з румунської території. Одним із найвідоміших старих плаїв проходить уздовж головного хребта Чорногори (верховинський плай), до нього в місцях локальних перевалів приводять інші плаї – бічні, які проводять із сіл, розташованих по обох сторонах Карпат. Згідно з деякими дослідниками, саме верховинські плаї були тими дорогами, якими проходило заселення гірської території».

З літератури відомо 11 карпатських перевалів: Ужоцький, Верещинський, Воловецький (Бескидський), Синевирський, перевал Шурдин, перевал Німчич, Вишківський перевал, Торунський, Яблунецький, перевал Семенчук і перевал Руська Путь. Останній нами згаданий перевал Руська Путь розміщений біля сіл Буковець і Либихора на межі Закарпатської області і веде на Львівщину.

Існує ще один перевал Руська Путь – Porta Rusica на Снинщині. Як вже говорив і сама назва, Porta Rusica вела у руський край, у Руське воеводство з адміністративним центром у Львові, яке

▲ В долині поміж гір над Стащином побудовано Старинське водоймище потної води.

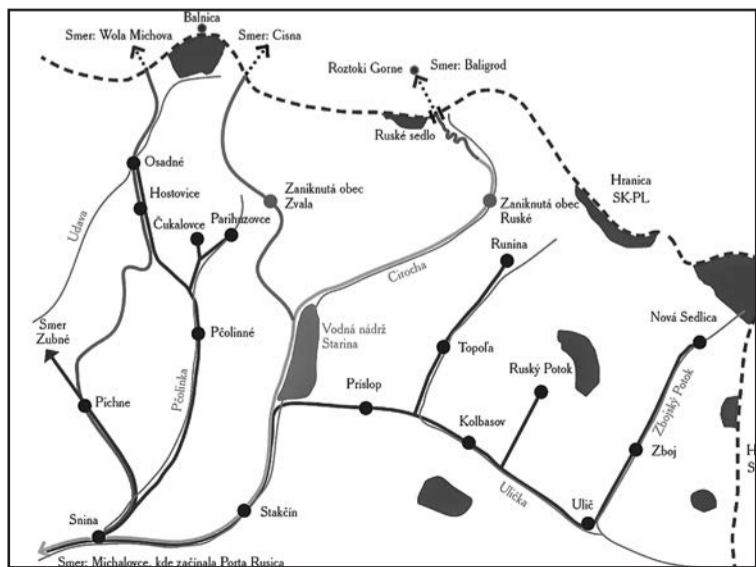
Цісна. Митниці, через яку проходив товар, знаходилися в Гостовицях і Звалі. Згадки про них містяться в грамотах 1657 і 1690 років.

Про існування цієї торговельної дороги з давніх часів свідчить і випадково знайдений в XIX ст. скарб. Мова йде про бронзові римські монети, які знайшли в хотарі Кривоштан (частина міста Стразьке), які тепер зберігаються в музеї в Кошицях. Як відомо, ця дорога вела від Михаловець і вела далі в гори на Снинщині. Бронзовий скарб монет був знайдений поруч сторожевого Брековського замку над середньою течією річки Лаборець. Був побудований в XIII ст. і належав до системи замків на угорсько-польській дорозі.

ми вибирали на кам'яному мосту поблизу колишньої православної церкви.

В 1945 і 1987 рр. декотрі ділянки дороги були відремонтовані. В 1999 і 2000 рр. на дорозі було прокладено пішоходний і велосипедний маршрут, а також перетин кордону з Польщею. З польської сторони остання оригінальна ділянка цієї дороги, довжиною 200 метрів, була зруйнована та вкрита асфальтом у 2005 році. Хоч дорозу в 2001 році Міністерством культури СР було оголошено пам'яткою культури як найстарішої дорожньої споруди у Словаччині, її майбутнє теж не рожеве, бо використовується і для інших цілей, які не допомагають збереженню залишків колишньої дороги через Карпати.

Мирослав ІЛЮК.

▲ Мапа показує, куди вела дорога від Снини через гори.

▲ Центральна рада СРУСР привітала ювілей Мирослава Ілюка Вітальним листом. На фото Ладислава Цупера ювіляр (посередині) в колі колег по роботі.

З нагоди Свята культури русинів-українців Словаччини у Свиднику в СНМ – Музеї української культури кожного року проходять виставки картин чи фотографій.

З нагоди 68 Свята культури русинів-українців Словаччини (29 – 31 липня 2022 року) в музеї відбудеться виставка фотографій Ладислава Цупера.

Ближче з нею знайомить нас куратор виставки Ладислав Пушкар.

Ладислав Цупер (нар. 23.6.1952 р. в Нижньому Мирошові) є одним з найвідоміших русько-українських фотографів у Словаччині. Займається художньою, документальною, публіцистичною фотографією, а також макрофотографією та фотоілюстрацією.

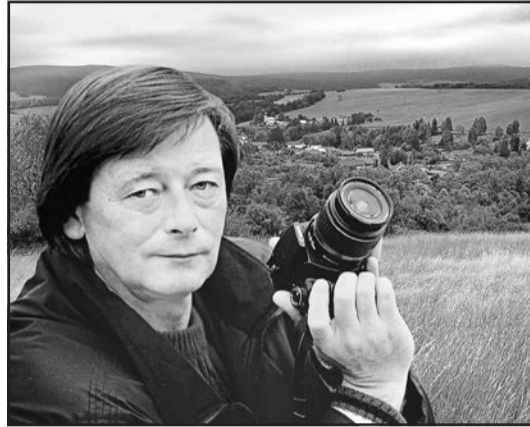
Головним об'єктом зацікавлення Л. Цупера є пейзаж та його різноманітні прояви в різні пори року й при мінливій погоді. Ціложиттєвий інтерес до фотографування пейзажів, як визнає сам автор, був інспірований старим могутнім дубом, що ріс у саду біля рідної хати, який його зачарував та з якого він часто черпав енергію. Не тільки самотні дерева, але й розлогі ліси, гори, поля, луки, квіти, струмки, річки, озера, водоймища, а над ними безкрайне небо – найчастіші сюжети фотографічних творів художника. У наведеному жанрі пейзажу переважає

Нарешті, як припущення стосовно появи самого етноніма *руснák* на Закарпатті дозволимо собі висловити ще одну думку. Можливо, що етнонім *руснák* принесли на Закарпаття не якісь нові групи переселенців із інших східнослов'янських земель, що в районі Карпат цей термін такий же давній, як і терміни *русич*, *русин* над Дніпром, що назва *руснák* у Карпатах є давньою місцевою паралеллю до вказаних вище східнослов'янських етнонімів, яка ще з тих далеких часів понині береже вказівку про етнічну спільність карпатських і наддніпрянських українців. Звичайно, довести правильність цього припущення важко. Однак узагалі не вилучене, що літописець Нестор міг допуститися неточності при окресленні етнічного поняття *Русь* і не згадати при цьому з якихось причин етнонім *руснák*. Якби наше припущення підтвердилося, то це дало б можливість відповісти на декілька важливих питань із давньої історії східних слов'ян, а таке питання, як фіксація топонімів та антропонімів із коренем *рус-* на південних схилах Карпат у XI-XIII сторіччях, відразу перестало б бути для науки загадкою.

Перші записи прізвища *Руснák* із південних схилів Карпат приносять документи XVII ст.: *Alexa Ruznak* – 1620, комітат Гемер [KnieRe 42], кріпак *Rusznyak* – 1690, с. Комлошка [БалКом 362], кріпак *Ruznak* із с. Бекень за 1697 р. [Szabó 170], кріпак *Ruznak Laszlo* із с. Бистриця теж за 1697 р. [F. Maksay. A közerkői Szatmármegye, Budapest, 1940. – Maksay 560] та деякі інші. Прізвище *Руснák* можна б кваліфікувати як словацький варіант етноніма *руснák* (пор. словацьке *Rusniak* чи *Rusnak* – [Гер-2 47], якби воно побутувало не на Міжгірщині і не в с. Чумальово, а десь на заході області. Етнічну спільність українців зі східним слов'янством підкреслює також відетнонімне прізвище

Запрошуємо оглянути виставку фотографій

передусім карпатське середовище, тобто природне та водночас побутове оточення, яке йому добре знайоме, тому що тут 70 років тому народився, виростав та донині живе. По-

▲ Фотограф Ладислав Цупер.

ступово з Карпат словацьких свій інтерес він переніс на Карпати польські, українські та румунські, переважно на ті області, що здавна заселені українським етносом. Об'єктив свого фотоапарату художник направляє на те, що для цього середовища найхарактерніше, найцікавіше або в даний момент найбільш вражає як у позитивному, так і в негативному сенсі.

Погляд автора прикутий

передусім у панораму виразно розчленованих краєвидів, його надихає лірика різнокольорових крон дерев восени, ритм освітлених та засланих частин пейзажу, тиша спокійних гладінь водоймищ, а також динаміка кривулястих доріг та гірських струмків, що протікають лісовими долинами.

Самостійно, але часто також у межах організованих туристичних походів митець мандрує країною та спостерігає не лише за романтичними куточками, але також за тим середовищем природи, що виразно позначене деструктивними чинниками часу, природних стихій чи легковажної діяльності людини. Фотограф з тонким екологічним чуттям звернув увагу, наприклад, на молоде листяне дерево, якому бракує половина його крони, оголені дощами корені дерев, депресивно вражаючі голоуби, цілі схили звалених та пошкоджених дерев або мертвий хвойний ліс, вертикаль-

ні стовбури якого та оголені гілки, що стирчать у всі боки, справляють враження гострої непрохідної ґрати.

Довгочасне спостереження за життям дерев викликало в автора інтерес до їх структур. У своїх макрофотографіях він використовує передусім структуру кільцевих площин зрізаних стовбурів дерев та старої тліючої деревної маси. Спостерігає також за поверхневим рисунком дошок, котрий підкреслений природною патиною, а також виразними рельєфами, які виникли внаслідок їх грубого переломлення. В самостійному або груповому використанні наведеного деревного матеріалу, його спрямуванні навпроти неба та фотографуванні з близької відстані з оглядом на цікаві фактури, що складені з природних річних кілець та незліченної кількості дрібних прорізів, залишених бензопилою, знаходить цікаві абстрактні композиції, пейзажні сюжети, фігуральні мотиви, що нагадують фрагменти з життя людей та птахів, біблійні події або картини з існування та розвитку безкрайнього всесвіту.

Невід'ємною складовою частиною фотографічного доробку Л. Цупера є і світлини наших

міст, існуючих і зниклих сіл, середньовічних замків та залишків традиційної сільської архітектури. Зацікавили його різнокольорове народне вбрання, сповнені життєвим оптимізмом фольклорні фестивалі русинів-українців Словаччини та їх найхарактерніший культурний елемент дерев'яні церкви східного обряду.

У його творчості зустрічаємо також індивідуальні та групові портрети дітей, що безтурботно усміхаються, портрети дівчат і жінок, а також зображення літніх людей, в очах яких віддзеркалюється пережитий життєвий шлях та придбаний роками досвід. Окрему групу представляють казково розкішні розлогі луки з повністю розцвілими квітами, які представляють чи не найбільш вражаючу частину фотографічної творчості автора.

Творчість Ладислава Цупера є фотографічним записом мистецтва природи, її величчя, різноманітності та краси, а водночас й крихкості та вразливості. Дає нам можливість посередництвом його фотооб'єктиву ознайомитися з минулим, змінами і сучасним станом країни та суспільного життя нашого карпатського світу.

Ладислав ПУШКАР,
куратор виставки,
СНМ – МУК, Свидник.

Карпатські українці на історичних стежках (4)

Рус'кий, що побуває в с. Ясиня, прізвище *Русчин*, яке побуває у с. Н. Ворота, та прізвище *Русич*, що відоме в селах Доманинці та Ореховиця.

Прізвища *Рус*, *Русан'ук*, *Рускóвич*, *Русник*, *Русчик*, що поширене переважно у східних районах області, можливо, походять не від етноніма *Рус*, а від давніх слов'янських імен *Рус*, *Русан*, *Руско*, *Русен*, *Русна*, *Руска*, які пов'язані з прикметником «*русий*» (див. [Margt 77; Илчев 28; SvoSta 201, 156; Моршк 170]). Правда, частина з них, зокрема прізвища *Рус*, *Русан'ук*, *Рускóвич*, *Русул*, *Русчák* можуть розглядатися і як такі, що кінцево-кінцем походять від румунської назви східних слов'ян *rus*.

Закарпатські румуни в районі міста Рахова – Тячова і понині своїх сусідів-українців називають етнонімом *rus*. Масові випадки фіксації прізвища *Рус* у Мараморші йдуть із XVII ст. Наприклад: кріпак *Ivan* – 1678, В. Бичків [Bélay 1281, кріпак *Sim. Rusz* – 1715, с. Колочова [Bélay 160] і т. д. Однак не можна забувати й того, що в ті часи у східному Мараморші побуває й хресне ім'я *Рус*. Порівняймо записи: *Rusz Havriscsuk* – 1678, с. Бичків [Bélay 129], *Rusz Indrics* – 1689, с. Хотені [Bélay 150] та ін.

При розгляді прізвища *Русин*, особливо при вивченні його територіального поширення, впадає в око те, що воно зовсім відсутнє в угорців. Прізвище *Руснák* в угорців досить поширене, а прізвище *Орос* (по-угорськи *Orosz*) серед угорців має дуже велику кількість носіїв. Прізвище *Orosz* побутує трохи не в кожному угорському селі Закарпаття. Крім цього, воно представлене і в багатьох селах сусідніх областей Угорщини. Серед українців прі-

вище *Орос* також має досить високу частотність, але тільки в південно-східній частині Закарпаття, тобто в тих районах, де контакти між українцями Закарпаття та угорцями були найтривалішими, а етнічне змішування з угорцями було найсильнішим. Справа в тому, що місцеве угорське населення, як і угорська мова взагалі, з давніх давен і до недавнього часу для всіх слов'ян мали одну спільну назву *orosz*. Тому-то всякого східного слов'янина, а українця Закарпаття, який потрапляв до угорського середовища, поготів, угорці прозивали не *ruszin-om*, а *orosz-om*, рідше – *rusznák-om*. Його ж мову вони називали за традицією *orosz nyelv*. Отже, люди з прізвищем *Орос* – не росіяни з походження, а українці, переважно закарпатські. Прізвище *Orosz* на Закарпатті вперше згадується в XIV ст. на Ужгородщині: *Joanne dicto Orosz* – с. Убреж, 1371; *Johannes dictus Orosz* – м. Ужгород, 1388 [Nagy-2 373, 482].

На Тячівщині та Виноградівщині вони значаться з XV ст.: немеш *Jac. Orosz* – 1411, с. Вонігово [Bélay 212], немеші *Fr., Mars., Midi., Paul. Orosz* – с. В. Водяне, 1428 [Bélay 121], кріпак *Oroz* – с. Сасово, 1470 [Szabó 480].

Таким чином, найдавнішими самоназвами українців Закарпаття, відображеними у прізвищах, є *руснák* і *русин*. Можливо, поява самоназви *руснák* на Закарпатті пов'язана з припливом так званого валаського населення із румунської частини Марамороша, Буковини та Молдавії у XIV-XVI сторіччях, хоча не вилучене, що її принесли на Закарпаття ще перші східнослов'янські поселенці. Щодо етноніма *русин*, то його поява на Закарпатті, а особливо закріплення у ролі прізвищ

Русин, *Русинкó*, *Русинкóвич*, *Русинчák* і т. ін. завдячені переселенцям із Галичини у XV-XVII сторіччях. Контактуювання з угорцями та стихійна мадьяризація українців залишила свої сліди у прізвищі *Орос*, а можливо, й у прізвищах *Товт* і *Товтин*. Проживання українців у переважно румунському середовищі відбите у прізвищі *Русул*, а певною мірою і у прізвищі *Рус*.⁹

Давню етнічну належність корінного слов'янського населення Закарпаття до українців підкреслюють і деякі інші закарпатські відетнонімні прізвища. Передусім це стосується прізвищ, пов'язаних із етнонімами *лешко*, *лемák*, *бóйко*, *гúцул*, а також із вузьколокальними етнонімами чи мікроетнонімами типу *бемák*, *бл'áшин*, *вер'хóвинец*, *гайнáл*, *гевгá*, *дичка*, *крайн'ák*, сфера функціонування яких на Закарпатті часом не виходить навіть за межі одного якогось адміністративно-територіального району. Розгляньмо історію та географію цих прізвищ.

Як відомо, найзахіднішу гілку українського народу, що проживає у східних Бескидах, за вживану частку «*лем*» (літературне «*лише*, тільки») вже здавна прозивають «*лемками*». На території Закарпаття спорідненим синонімом до назви «*лемко*» виступає назва «*лемák*» (чоловік – «*лемák*»), жінка – «*лемán'a*» або «*лемáчка*»). Етнонімові «*лемák*» на Закарпатті протиставляється етнонім «*лишák*» (від частки «*лиш*»). Ізогласа «*лем*» – «*лиш*» на Закарпатті проходить приблизно вздовж річки Боржави. Звідси й підстава для того, що мешканці лівого берега Боржави називають своїх західних сусідів «*лемáками*», а мешканці правого берега Боржави – своїх східних сусідів «*лишáками*».

Зазначене бінарне протистав-

лення, що засноване на примітній діалектній особливості, знайшло своє відображення і у прізвищах, яке може бути доказом відносної давності самого протиставлення. Взагалі часу появи частки «*лем*» в українських говорах, як і часу виникнення апелятивів «*лемко*» та «*лемák*» ще не встановлено. Про їх хронологію поки що судять лише на підставі антропонімів (див. [О. С. Стрижак. Звідки назва краю, 1968. – Стриж 88]). Прізвище *Лемко* на Закарпатті фіксується вже у XVI ст.: *Jac. Lemko* – 1570, с. Страбичово [UetC 57– 29]; пор. ще з XVIII ст. немеш *Lemko Ivan* – 1715, с. Руське Поле [Bélay 212]. Прізвище *Лемák* у наші дні є набагато частішим, але вперше з'являється аж у кінці XVII ст.: кріпак *Lemák* – 1693, с. Чепна [Szabó 314]; городяни *Ge., St. Lemak* – 1715, м. Хуст [Bélay 153]. *Лишак* як прізвище значиться трохи раніше: *Lesak* – 1666, м. Виноградів [Szabó 423].

Чоловічий етнонім «*лемák*» та його жіночий відповідник «*лемán'a*» послужили основами для виникнення таких прізвищ, як *Лемачок* та *Лемáнинец*. Етноніми «*лишák*» та «*лишán'a*» подібних похідних не дали. Можливо, з жіночим етнонімом «*лишán'a*» пов'язане прізвище *Лешáнич* чи *Лешáнинец*, яке утворене від андроніма *Лешán'a*, якщо останнє не від *Лешó* (≤ *Лесьо*, *Олекса*).

Та найцікавішою у цих прізвищ є їх локалізація, оскільки вона мало що змінилася з часу перших фіксацій антропонімів *Лемák* та *Лишák*. Усі прізвища з елементом *лем-* у наші дні побутують тільки в ареалі частки «*лиш*», тобто серед *лишаків*. Так, прізвище *Лемко* в наш час поширене в таких поселеннях, як Боронява, Велятино, Майдан, Сокирниця, Хуст, прізвище *Лемák* – у поселеннях Березово, Боронява, Бронька, Велятино, Веряця, Вільхівка, В. Водя-

(Продовження на 4 стор.)

Реконструйовані дороги на Бардіївщині і Лабірщині: На це Пряшівський самоврядний край виділив майже 480 тис. євро

Пряшівський самоврядний край (ПСК) 14 липня оприлюднив інформацію про модернізацію та реконструкцію доріг. Недавно були відремонтовані дороги на північному сході Словаччини.

Інші реконструйовані ділянки доріг ПСК були урочисто передані громадськості. Минулими днями це сталося на ділянці Габура – Чертіжне на Лабірщині та Осиков – Бартошівці в Бардіївському окрузі.

На дорозі II класу Габура – Чертіжне відремонтовано ділянку довжиною 1466 м, на якій виконано новий зносостійкий шар дороги, укріплено узбіччя, встановлено нові напрямні стовпчики та нанесено нову горизонтальну дорожню розмітку. На реконструкцію Пряшівський край витратив 240 тисяч євро.

Приблизно 237 000 євро становили загальні витрати на рекон-

струкцію дороги III класу Осиков – Бартошівці, де відремонтовано ділянку довжиною 2,48 км. Будівельні роботи включали фрезювання та очищення дороги, регулювання висоти каналізаційних колодязів, облаштування водопропускної труби, вирівнювання

дорожного покриття асфальтобетоном та укладання нового абразивного шару дороги з асфальтобетону. Крім того, впроваджено горизонтальну дорожню розмітку.

Пресслужба ПСК,
Пряшів.

Книжка спогадів – серед переможців змагання

Олену Стефанко Котьо з Пряшева читачі нашої газети пам'ятають з серії спогадів про важке життя жителів села Гавай під час Другої світової війни. Багато жителів опинилися у тяжких воєнних обставинах, долали голод і холод. Дивом залишилась живою корівка Контеса, без якої голодуючим дітям було б куди гірше. (Див газету «Нове життя» за 2014 рік).

Недавно спогади вийшли окремим виданням під назвою Kontesa і в змаганні під назвою *Najkrajšie knihy Slovenska 2021*, яке щорічно організує міжнародний дім книги BIBIANA, була визнана найкращою в категорії студійних праць студентів образотворчих і поліграфічних шкіл. Люструвала і художньо оформила книжку Ленка Стефанко.

-мі-

«Стефанія» в Братиславі

Словацька газета «Sme» в часі російського нападу на Україну активно простежує життя української молоді в часі літніх канікул в різних місцевостях Словаччини, в тому числі в Братиславі. Ось один приклад:

Анна та Любомир просто йшли вулицею з Джессі та співали реп «Стефанія»

11-річна Анна Дуда та 8-річний Любомир Тхорівський живуть у Братиславі. Анна переїхала зі Львова до Словаччини три роки тому, Любомир живе у Словаччині вже п'ять років. Діти дуже люблять співати українські пісні між собою, коли вигулюють свою подружку, трьохмісячну Джессі.

Сьогодні вони йшли з Джессі у одному з братиславських районів та співали реп українською мовою.

Однією із своїх улюблених пісень вважають пісню «Стефанія» переможців цьогорічного Євробачення фольк-реп гурту «Kalush Orchestra».

Пісня складається з двох реп-віршів та так званого «приспіву-колісковой».

«Відразу, як вона стала популярною, я ввів до «гуцулу» назву і почав вчити. Вивчив десь за два дні», – говорить Любомир.

За словами Анни, у пісні гарно римовані слова, їм подобається таке співати.

«У Словаччині нам подобається. Але й хочемо в Україну. Проте. (пауза), зараз не хочемо. (через війну – ред.)», – говорять діти.

Любомир та Анна почали вчити іншу популярну пісню гурту «GO_A».

Sme, 25.7.2022 р.

(Закінчення з 3 стор.)

не, В. Студений, Горінчово, Гребля, Довге, Дубрівка Ір, Дулово, Кошельово, Кушниця, Крива, Лисичово, Лоза, Лип. Поляна, Міжгір'я, Монастирець, Нанково, Негровець, Н. Бистрий, Новоселиця Вн, Олешник, Підвиноградів, Р. Поле, Рипинний, Росоші, Сасово, Син. Поляна, Соїми, Торун, Тросник, Тюшка, Холмовець, Хуст, прізвище *Лемачак* – у с. Керецькі та в Кошельово, а *Леманинець* – у с. Бедевля, Негровець, Тересва та Тюша. Отже, всі сучасні *Лемки*, *Лемаки* та *Леманиці* живуть на території *лишаків*, тобто в ареалі частки *лиш*.

Прізвище *Лишак*, із свого боку, в наші дні побутує виключно на території *лемаків*, тобто тільки в ареалі частки *лем*, а саме в таких селах: Буковинка, В. Коропець, Лецовиця, Новоселиця Мк, Пістрялово, Станово, Вішка, Забродь, Кострино, Мирча, а прізвище *Лешанич* чи *Лишанич* – у В. Березному, Заброді, Загорбі, Н. та С. Стужиця.

Щодо прізвищ *Лешенда*, *Лешендак*, *Лешига*, *Лешка*, *Лешко*, *Лешкулич*, *Лешоб*, *Лешчак*, то вони в переважній більшості побутують також лише на заході області, але немає впевненості, що вони пов'язані з часткою *лиш*, тобто з *лишаками*, а не з іменем *Лешо*, *Лешко* (≤ *Олекса* чи *Lech*).¹⁰

Висока частотність прізвищ із елементом *лем-* у ареалі *лишаків* (на схід від Боржави) і незначна кількість прізвищ із елементом *лиш-* у ареалі *лемаків* (на захід від Боржави) пояснюється характером міграційних процесів людності в Карпатах за минулі сторіччя, а саме інтенсивною переселенською хвилею *лемків* у низинні райони Ужанського, Березького комітатів, а головне – до Угоцького, тобто в район м. Виноградова. На підставі цих прізвищ можна судити, що на межі XVII-XVIII сторіччя *лемаки* на Виноградівщині проникли вже аж за Тису. Порівняймо наявність прізвища *Лемак* у селах Велятино, Веряця, Гетеня, Гребля, Кекенюш, Новоселиця, Підвиноградів, Сасово, Теково на початку XVIII ст. Але приплив *лемків* і вироблення протиставлення *лемак* – *лишак* у цій місцевості мусило статися раніше. Адже у м. Виноградові в 1666 р., а в с. Олешник в 1690 році значиться прізвище *Lesak* [Szabó 420, 325]. Фактично це протиставлення мусило існува-

Карпатські українці на історичних стежках (4)

ти вже в першій половині XVI сторіччя. Доказом цього може служити наявність антропонімів *Lemko* та *Lemcko* у селах Страбичово та В. Лучки уже в 1570 році [UetC 97-29]. Разом із цим, зазначений факт свідчить і про те, що ізогласа *«лем»* – *«лиш»* у ту пору проходила, напевно, не по Боржаві, як тепер, та навіть не по Латориці, а десь далі на заході української етнічної території. Однак не вилучене й те, що носії прізвища *Lemko*, яке у XVI ст. значиться біля Мукачева, були не просто *лемаками*, а справжніми *лемками*, тобто прізвищами з Лемківщини.

Таким чином, прізвища *Лемак* та споріднені з ним указують не лише на давню і сучасну локалізацію таких мовно-етнографічних понять, як *лемко*, *лемак*, *лишак*, а й на співжиття їх носіїв із сусідами, особливо на напрямі, межі, інтенсивність і час їх основних міграційних процесів. Недаремно прізвище *Лемак* уже з початку XVIII ст. і понині побутує на річці Теревля (*Lad. Lemak* – 1715, с. Драгово), яка знаходиться досить далеко від суцільного лемацького масиву.

Деяку інформацію для етнічної історії українців може дати і прізвище *Бойко* та споріднені з ним. Правда, ця інформація не завжди надійна. По-перше, немає ясності в тому, що становить етнічне поняття *«бойко»*, невідомо навіть, де живуть *бойки*. По-друге, прізвище з основою *Бойк-* // *Бойч-* // *Бойц-* досить багато, але не про кожне з них можемо з певністю сказати, чи воно походить від етнічного *бойко*, чи від атрибутивного апелятива *бойко* «боягуз», чи, може, від давніх слов'янських особових імен *Бойко*, *Бойка* і т. п., що співвідносні з вихідними іменами *Боянь*, *Боислав* та ін. Спробуємо пролити світло у ці питання.

У етнографічній та лінгвістичній літературі здебільшого повторюється думка, що *бойки* – це етнографічна група українців, яка населяє галицьку Верховину між Сяном та Лімницею, а на Закарпатті – територію між Ужем і Тересвою [СтрижБ 83]. З метою уникнення непорозумінь укажемо, що етнічними *«бойко»* як самоназви автохтонного українського населення на Закарпатті немає. Населення Закарпаття

частково й тепер ще називає себе *руснаками* чи *русинами* (див. вище), не заперечує свою належність до *лемаків* (захід) чи *лишаків* (центр), примірилося з назвою *гуцул* (Рахівщина), але *бойком* не називає себе ніхто, хоч сам етнонім *бойко* на Закарпатті, зокрема в північно-східній частині області, взагалі відомий. З усіх дослідників, що писали про бойків на Закарпатті, найближчим до істини, на нашу думку, був Ф. М. Потушняк, який добре знав Закарпаття не лише з літератури, але й із самого життя. Його стаття «Як народ ділить себе» у лінгвістичному відношенні дуже слабка, але в ній досить об'єктивно сказано про те, кого закарпатці називають *бойками*: «От Требушан вгору живуть «тарабанци», інакше званні бойки або гуцули, бо носять пестру одягу, ба і тому, що уживають слово *витарабанився* – «выліз». Бойками називають їх тому, що носять довгі сорочки, звисаючі із под череса аж до колін. Гуцулами звуть они взаємно себе рідше, а ще рідше бойками. Ясінці звуть бойками скорше жителів за границею. Всіх других називають гуцули гайналями» [Th. Beregiensis (Ф. Потушняк). Як народ ділить себе. ж. «Літературна неділя», р. II, Унгар, 1942. – Bereg 186-187].

Під час експедицій по Закарпаттю нам також доводилося чути, як бичківці прозивають бойками рахівчан, рахівчани – ясінці, а ясінці – галичан. Аналогічний стан з етнонімом *бойки* і на північній Тячівщині та на сході Міжгірщини. У селі Красна, наприклад, одного з мешканців прозивають *Байчечко*. Підставою для виникнення цього прізвища послужило те, що хтось із родичів найменованого прибув до Красної з села Колочави, а колочавців у Красній жартома прозивають іноді *бойками*. Але самі колочавці себе бойками не визнають, а відсилають за бойками далі на північ аж до Галичини. Отаке поетапне відсилання за бойками весь час далі і далі на північ, а кінецькінцем аж до Галичини, аналогічне тому відсиланню на північ за поляками, з яким дуже часто стикаємося в західних районах Закарпаття. Населення Ужгородщини, наприклад, прозиває

перечинців поляками, перечинці переадресовують назву поляк березнянам, березняни по інстанції поляками прозивають мешканців Ставного, Волоснянки, Ужка і т. д., а ті поляками прозивають усіх людей з північних схилів Карпат, тоді як сам себе поляком на Закарпатті ніхто з українців не називає. Але ж від того, що мешканці села Баранинці на Ужгородщині прозивають своїх сусідів із В. Лазів (6 км відстані) жартома поляками, це не означає, що жителі В. Лазів справді поляки. Так само й те, що бичківці глузливо прозивають рахівчан бойками, не означає, що рахівчани справді є бойками (рахівчани, як відомо, гуцули).

Є на Закарпатті і прізвище *Бойко* та деякі інші, які з першого погляду сприймаються як відетноніми. Наприклад: *Бойка* (Р. Поле), *Бойкас* (Ключарки), *Бойкенич* (Водиця), *Бойко* (Рахів, Бичків, Н. Селищі, Осій, Ільниця, Клячаново), *Бойкул* (Богдан, В. Водяне), *Бойч'ек* (Розтоки), *Бойчен'ук* (Ясіння), *Бойчич* (В. Бистрий), *Бойчук* (Ч. Тиса, Ясіння, Лазіщина, Кваси, Рахів, Луги, Луг Рх, Богдан, Кос. Поляна, Ділове, Солотвина, Вільхівці-Лазі, Нересниця, Калини, Тячів, Р. Поле), *Бойчишко* (Імстичово, Луково, Білки). Правдоподібно, більшість цих прізвищ справді пов'язана з етнонімом *бойко*. Однак щодо носіїв прізвищ *Бойкас*, *Бойчич*, *Бойка*, не вилучено, що й частина носіїв прізвища *Бойко* з етнонімом *бойко*, можливо, нічого спільного не мають. Їх прізвища походять від давніх слов'янських імен *Бойка*, *Бойко*, *Бойо*, *Бойчо*, *Воја*, *Войсе*, *Войіс* і т. п., які в свою чергу утворено від імен *Боян*, *Бояна*, *Bogdan*, *Bogdana*, *Bogoslav*, *Bojislav*, *Bojislava*, *Boraslav* і т. п.; частина цих імен і понині функціонує в деяких слов'янських мовах, переважно південних та західних (див. [Илчев 15; Имен 8; Лавров 726; Maret 110, 145; Danie I 506-507, 515; KarKob 108-110; SvoSta 70, 134] та ін.).

У рецензії на книжку О. С. Стрижака «Про що розповідають географічні назви» ми вже вказували, що бойків на Закарпатті немає, бо бойками на Закарпатті називають галичан, а прізвище *Бойко*, яке побутує

в Закарпатській області, занесене туди з північного боку Карпат у другій половині XVII ст. [Га-ЧуС 91]. О. С. Стрижак у одній із новіших публікацій висловлює думку, що «антропонімія бойківського циклу» починає фіксуватися вже раніше. І як приклад, що має підтвердити це положення, він наводить сербське прізвище *Бойко* з XIV ст. [СтрижБ 84]. Ми не заглиблювалися в етимологію етноніма *бойко*, однак стосується сербського антропоніма *Бойко* з XIV ст., то його, напевно, треба пов'язувати не з етнонімом *бойко*, а з популярним південнослов'янським особовим іменем *Бойко*.

Своє твердження про відносно пізню появу на Закарпатті переселенців із галицької Бойківщини будемо передусім на тому, що в краях, у яких про етнонім *«бойки»* могли знати (північно-східне Закарпаття), прізвища *Бойко*, *Бойчук*, *Бойчен'ук* і т. п. справді з'являються лише в другій половині XVII та на початку XVIII сторіччя, тобто якраз тоді, коли прикарпатські гуцули (а на Закарпатті, як ми вже вказували, їх іноді називають *бойками*) спустилися в басейн верхньої Тиси аж до річки Тересва (див. [ПанГов 24; ПанПар 32; ДзеВре 2]). Ось кілька записів: кріпак *Bojko Ivan* – 1672, Кос. Поляна [Bélay 162], кріпак *Bojko Koszey* – 1680, с. Рус-Поляна [Bélay 180], *Bojko Jonas, Koszta, Luka Szimjon* – 1678, с. В. Бичків [Bélay 128], *Bojka Ivan* – 1685, с. Ділове [Bélay 208], *Bolyko Ivan* – 1691 (там же), *Lad. Bojko* – 1720, с. Ясіння [Bélay 167], кріпак *Fr. Bojcsuk* – 1715, с. Криве Тч [Bélay 164], кріпак *Gr. Bojcsinyk* – 1715, с. Рахів [Bélay 182].

Павло ЧУЧКА.

Уривки з книги
«Антропонімія Закарпаття»,
Ужгород, 2008.

⁹ Трохи дивно, але не зовсім нову позицію в цих питаннях відстоєє словацький історик П. Раткош, за словами якого терміни *Rutenus* та *Orosz* у словац. джерелах XIV – XVII сторіччя не означають якихось окреслених етнічних понять, а мають скоріше соціальний обсяг і означають такі поняття, як «сторож», «вартовий», «двірник» [P. Ratkoš. Vznik a osídlenie makovického hradného panstva do začiatku 17. storočia. – Príspevky k dejinám východného Slovenska, Bratislava, 1964. – Ratkoš 41].

¹⁰ Ім'я *Лешко* – це *Олекса* (див. [Грінченко 554; СімЧол 103; Богдан 262; Помин; Песлов 309; Суян 23], але в західних слов'ян може виводитися також із етноніма *Lech* [KamPrz 83; SvoSta 110]).

Ліна Костенко отримала нагороду

У французькому посольстві українську поетесу та дисидентку нагородили Орденом Почесного легіону.

У четвер, 14 липня, коли Франція відзначала національне свято День взяття Бастилії,

українська поетеса-шістдесятниця, лауреатка Шевченківської премії та почесний професор Києво-Могилянської академії Ліна Костенко отримала Орден Почесного легіону. Нагородження відбулося у французькому посольстві у Києві.

Про це повідомив у соцмережі мер Києва Віталій Кличко, який побував на урочистій церемонії.

«Для мене Ліна Василівна – уособлення духу і гідності українського народу. Людина, яка ніколи не ламалася під час і обставини, не зраджувала свої

принципи. Її творчість надихала і надихає українців боротися за свободу і ніколи не опускає рук. Це дуже важливо!» – написав міський голова столиці.

За його словами, лицарський орден, який отримала Ліна Костенко, поетеса присвятила нашим воїнам.

Орден Почесного легіону – це найвища цивільна нагорода Франції, якою нагороджують також за військові заслуги. Її присуджує президент країни.

ТСН, 15.07.22.

Сторінки минулого (60)

ВИШНЕ НІМЕЦЬКЕ – VYŠNÉ NEMECKÉ (окр. Собранці)

Історія заграла з нашим населенням дивовижну гру – після Другої світової війни словацько-український кордон проліг негайно за Ужгородом, що в післявоєнний період став обласним центром українського Закарпаття.

І ось уже за два-три кілометри від Ужгорода границя вимежує західний світ від східного, Європейський Союз від України. Притім важко вирізнити в культурі, ментальності місцевих жителів на теренах Словаччини якихось особливих різниць у побуті, звичаях, віруваннях, навіть у мові словаків і українців... Хоч, ясна річ, люди

тут проживали змішано, враховуючи сюди ще й угорців, німців і т.п. Тому що село знаходиться на самому кордоні, то й не дивно, що українські журналісти, українські мас-медіа скоріше користаються офіційною словацькою назвою села, аніж як його називали в минулому старожили сусіднього Ужгорода – Вишне Німецьке, не Вишне Німецьке.

У сучасних довідниках не проглядається ні слід від того, щоб Вишне Німецьке хоч би якимось чином дотикалася української людності, як проживає поруч, так би казати – за горбком.

В давнину Вишне Німецьке мало такі назви – Felnemethy (1372), Felsew Nenthly (1427), Felsewnemthly (1459), Nemeckza (1773). Від 1920 року Вишне Німецьке має сучасну офіційну назву – Vyšné Nemecké.

Історики найчастіше у довідниках акцентують присутність у Вишньому Німецькому словацької людності і римо-католицької церкви. Проте грамоти 1751 і 1702 років доказують існування в селі греко-католицьких віруючих, якими на той час були русини.

Щоб пролити світло у суть справи, погляньмо на дані перепису населення 2011 року: із загального числа 245 абсолютну більшість складають жителі словацької національності – 227, української – 11, у 7 осіб національність не була встановлена. За віросповіданням: греко-католики – 110, римо-католики – 75, православні – 17, євангеліки – 3, реформати – 4, адвентисти – 5, єговісти – 4, без віросповідання – 13, в одній особі встановлене інше віросповідання, у 13 – не встановлено віросповідання. Подібний стан національного складу населення Вишнього Німецького зберігся і під час перепису 2021 року: переважають віруючі східного обряду – греко-католики. Із 238 жителів села такими вважають себе

99 осіб, римо-католиками вважають себе 67 жителів, православними – 10, євангеліками – 2, реформатами – 3, єговістами – 2, буддистами – 3, без віросповідання – 30 осіб. Обличчя села за національним складом: жителі словацької національності – 209 осіб, української – 11, угорської – 2, чеської – 1, польської – 1. У 14 осіб не було встановлено національну приналежність.

У зв'язку з Вишнім Німецьким цікаві спостереження дочитуємося з роботи словацького мовознавця Сама Цамбела (1856 – 1909) – Samo Czambel *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov* (1906). В ній автор, між іншим, прослідковує перехід місцевих жителів з рускей, т. е. руської (української) ідентичності (не плутати з російською!) на «слов'яцьку». Він так і пише: «Gr.-katolíci východoslovenského územia užšieho, ktorí sú bez všetkej pochyby pôvodu ruského, prestali seba menovať Rusmi a menujú seba Sloviakmi.» (Додаймо на цьому місці, що український вчений Володимир Гнатюк (1871 – 1926) слов'ян Пряшівської єпархії за винятком поляків вважав потомками русинів, а не словаків і зачисляв слов'яків до русинів не тільки на підставі говору, але й на підставі віри (Словаки в історичних часах відомі як римо-католики і протестанти, а не як греко-католики)).

Далі Само Цамбел пише: «Najprednejší človek v obci Vyšné Nemecké, tamjší rodák, vyprává mi o národnostných pomeroch svojho rodiska: «Dakedi tu u našim valale starí ľudze po ruski hutorefi, a mlada čefadž še naučila čisto slovenski; školfare znajú i po maďarski». Автор також помічає таке явище: «Na východoslovenskom území užsom z pravidla hanbia sa gr.-katolíci za rečové svojskosti svojej cirkvi; z dediny do dediny môžeš od nich počuť pozdravenia: «Pochválen Ježíš Kristus!» miesto svojých: «Sláva Isusu Christu!»

Toto dostatočne charakterisuje ich chovanie naproti svojej cirkevnej reči.»

-мі-

▲ Ладислав Цупер. З циклу натюрмортів.

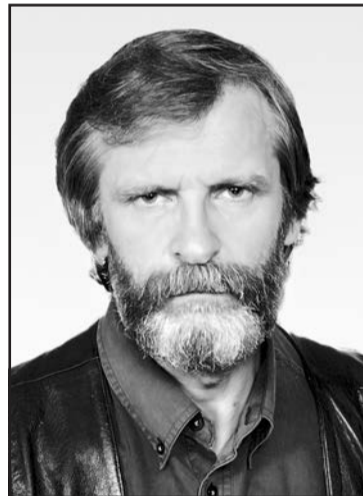
МИТЕЦЬ ВЕЛИКОЇ ДУШІ До недожитого 65-річчя Прокопа Колісника (1957 – 2021)

майстерність, його новаторство і вклад в українське малярське мистецтво. Але однозначно можемо сказати, що мені як любителю кожного доброякісного мистецтва його твори подобаються. Маю й дома кілька його картин. Відгуки відвідувачів його виставок у нас чи в Україні та у згаданих вище країнах теж свідчать, що вони викликали великий інтерес і позитивне сприйняття та захоплення, бо з його картин віс незламний український дух, патріотизм, любов до рідної України і християнства.

Я поспробую сказати лише кілька своїх думок про його літературну творчість, яку розпочав ще в Україні і продовжував у вільний час від малювання й у нас, в Пряшеві. Його літературні твори підтверджують, що Прокоп Колісник був дуже обдарованою мистецьким талантом людиною, що багато працював, весь час шукав нові і нові форми вираження своїх почуттів у картинах або у літературних творах. Це шукання і відображення вимагало від нього чимало болю, страждання, він мучився, вболівав за українські справи у нас і в Україні, передусім за українське слово. Його поезія – це спалах почуттів, емоцій, а проза – вогнище, яке потрібно трохи роздмухувати, щоб запало у серце читача. Жаль, не всі літературні твори, які він написав, довелося мені читати, бо вони до нас не попали, ані до наших бібліотек. Але те, що мені вдалося перечитати, можемо рідному селі Поташня, де навіть створив постійну галерею, де щороку організував пленери для українських і закордонних художників. Сам брав участь у пленерах і літніх школах живопису у різних країнах. Його картини знаходяться в музеях і галереях світу – в Україні, Словаччині, Чехії, Австрії, Польщі, Білорусі, Росії, Румунії, Франції, Ізраїлі, Канаді та США.

Не мені належить і я некомпетентний оцінювати його живописну

монії», «Зродження», «Аксиома» (усі 1994), «Родина» (1995), «Благодать у Поташні» (1995), «Великдень-33», «Слово», «Свято», «День сьомий»,

«Плащаниця», «Символ», «Пресвяте серце», «Генеца», «Пустеля самоти», (усі кінець 1990-х – 2000-ті рр). Не знаю, чи всі були опубліковані. Це прозові і поетичні твори. У Пряшеві вийшли три книжки: «Чисниці» (2001), «ВІД першої особи САМОТИ» (2003), «Чарунка містерій» (2017) та кілька оповідань у журналі «Дукля». Останнім твором, який опублікував у «Дуклі», була повість «Філософ хуторянський подорожній» (2021, № 3). Я мав щастя всі три книжки перечитати і полюбуватися красою українського слова, його роздумами про красу і добро, про минуле і сучасне України тощо. Зокрема мені до душі припало його намагання, як він настирливо і програмно писав про історію свого народу, бо був переконаний у тому, що народ, який не має чи не знає своєї історії, не має ані свого майбуття. Коли перші дві книжки складаються з поетичних і прозових творів, то остання – лише з прозових творів – есе та оповідань, які за задумом

автора, як твердить на обкладинці останньої книжки, разом всі три книжки «складають своєрідний триптих, в яких висловлює свої думки про людські почуття, про завдання мистецтва», про добро і красу, творчість маляра, про потребу культури, мистецтва для людини, про минуле і сучасне сьогодення в Україні та у нас в Словаччині. У всіх трьох книжках відкриває перед читачами свою душу, свій біль, радість, захоплення боротьбою своїх предків і сучасників за свободу, незалежність, повоювання з поведінки імперського сусіда тощо. З кожного рядка відчуваємо, як він сильно любить рідне слово, рідну Україну, її минуле і сучасне. Своє почуття, роздуми він зобразив модерно, навіть постмодерно не лише у поетичних, але й прозових творах. Завдяки жмуткам старих паперів, які знайшов дома на горіщі, дали йому змогу розповісти майже про всю історію його предків, як вони колись у минулому жили, як любили свою землю, які ремесла розвивали, яку культуру мали, як творили красу і добро, як захищали свою свободу, мову, церкву, християнство, як прийшли совети, комуністи і ті майже цілком знищили культурну історію України – храми, монастирі, палаци, бібліотеки, сховища старих культурних пам'яток, щоб позбавити сучасників своєї історії, своїх предків і так цілком духовно підкорити собі Україну. Останні події в Україні, коли Росія віроломно напала на Україну і гвалтує та вбиває жінок, дітей, бомбардує лікарні, школи, будинки культури, культурні пам'ятки, інфраструктуру дали йому за правду.

Прокоп Колісник у своїх творах малярських і літературних весь час виступає як сіяч добра, краси, честі, правди, справедливості, як великий патріот України. Він у своїх творах виступає, мов той дзвін, який у кожній церкві скликує людей до себе поговорити з Богом, запалити в їх душах світло добра, подумати про себе, що зробив добре, що погане,

як поліпшити життя собі та іншим людям.

Мене сильно полонили, крім згаданої повісті, надрукованої у «Дуклі», ще й такі його оповідання, які увійшли в останню книжку, як «Лист – послання з чужини до друга», «Лаурія звичайна, аномальна», «Троянда надії», бо вони дали мені уяву про його життя, страждання і радощі. Це своєрідна сповідь митця П. Колісника про мрії в дитинстві, в школі, на військовій службі, як попав у Чехословаччину з окупаційними радянськими воєнками, як познайомився з майбутньою дружиною, опинився в Пряшеві і як йому живеться на «чужині», коли «любов перемогла над ідеологією». Відомо, що тут у Пряшеві він прожив майже три десятиліття і створив, як на мене, найкращі свої твори малярські і літературні, але не «прижився» повністю, не адаптувався, його весь час тягло додому, в Україну. Оповідання «Лист – послання з чужини до друга» нагадує нам, що і йому, як колись Т. Шевченкові, якого російський цар Микола І покарав засланням і заборонив йому «малювати та писати», так і Прокопові Коліснику під час радянського режиму, коли був на військовій службі майже 5 років, теж не дозволяли малювати, писати та розмовляти рідною мовою та й ще послали його в Чехословаччину придушити демократію та прихильників соціалізму з «людським обличчям».

Здавалось би на перший погляд, що Прокоп Колісник малює та пише лише про свою Україну, але все, про що він у своїх творах мріяв, хотів чи вимагав, стосується і нас, русинів-українців Словаччини, нашої мови, культури, нашого мистецтва, нашої країни взагалі, бо і нам потрібна любов, добро, краса, правда, справедливість. Без них не життя, але лише життіння. А цього ніхто не хоче.

Прокоп Колісник залишив нам великий доробок українського малярського мистецтва і літератури. Треба до них повертатися, повчитись, інспіруватися і збагачувати...

Помер Прокоп Колісник в Пряшеві 25.05.2021 року.

Михайло РОМАН.

Пізніше буде вже пізно

Кожний з нас у своєму житті живає слово «пізніше».

Коли це «пізніше»? Знаємо, що день починається ранком, не помітимо, а вже 17-а година вечора. Надійшов понеділок, за короткий час тут вже п'ятниця. Кінчається місяць, і рік помаленьку закінчується. Ми це насправді не помічаємо, життя біжить вперед. А між тим пройшло 30, 40, 50, 60, 70 років нашого життя. Ми навіть не помітили, як із нашого світу відійшли наші рідні, знайомі, батьки, рідня, друг, приятель. Не існує повернення назад. Можливо, і помітили, але в сучасну епоху не дуже переживаємо, як в минулому.

Тому потрібно жити так, щоб ми не оплакували їх відсутність. Не припиняймо користатись хвилиною для себе, вносім веселу атмосферу в наше повсякденне життя. Потрібно усміхатись і радіти зранку до смерку – це буде бальзам для нашого серця. Ми повинні використати цей час, який нам остався, будьмо довірливі, врівноважені, стримані. Попробуємо із свого словника викреслити слово «пізніше», як

зробимо пізніше, скажу це пізніше, подумаю пізніше, все залишимо на пізніше.

Руку на серце – чи не буде пізніше вже пізно? Тому що і пізніше буде кофе холодне. Пізніше і пріоритети поміняються, поміняються і чари нашого життя. Пізніше і наше здоров'я буде інше. Пізніше і наші діти досягнуть повноліття. Пізніше і батьки постаріють. Пізніше ми забудемо про обіцянки. Пізніше день закінчиться і настане ніч. Пізніше закінчиться наше життя. І потім – вже пізно. Між тим ми втратимо найкращі хвилини нашого життя, найкращі пригоди, найкращу сім'ю, добрих друзів.

Запам'ятаймо – день лише сьогодні, момент, одна хвилинка, коли ми вранці прокинемось. І наш вік нам не дозволяє лишати речі на завтра. Що можемо зробити тепер, сьогодні, не відкладаймо на завтра. Завтра може бути вже пізно, бо життя обірветься. Ніхто не знає, коли воно обірветься, в яку годину, яку хвилину...

**М. МАНЬКО,
Пряшів.**

Знищення культурної спадщини України

Міністерство культури та інформаційної політики України постійно фіксує епізоди пошкоджень та руйнувань об'єктів культурної спадщини й закладів культури України.

Члени Ради Безпеки ООН визнають дії Росії такими, що спрямовані проти української ідентичності.

15 липня відбулося засідання Ради Безпеки ООН за Арріа-формулою на тему: «Знищення культурної спадщини як наслідок російської агресії проти України». На засіданні були присутні як постійні представники країн в ООН, так і представники ЮНЕСКО та Міжнародної ради пам'яток та видатних місць, які нещодавно відвідали Україну.

«Станом на сьогодні росіяни здійснили 423 злочини проти нашої культурної спадщини. Вони цілять в нашу спадщину навмисно. Кожен спікер висловив своє бачення війни в Україні – і воно єдине – Росія намагається знищити нашу ідентичність. Всі учасники (окрім РФ, звичайно) засудили агресію Росії проти України, яка знищує культурну спадщину, нашу мову, літературу, розкрадає наші музеї. Це спроба стерти з лиця землі все українське. Але весь світ це розуміє, і Росії це не вдасться. Міжнародні організації повинні посилити тиск на Росію, щоб припинити цей тероризм проти української нації. Тільки разом ми зможемо зупинити агресора», – зазначив Олександр Ткаченко, міністр культури та інформаційної політики України.

Зустріч була ініційована Албанією та Польщею у співпраці з Україною. Вона спільно спонсорується членами Ради – Ірландією та Великобританією, а також кількома країнами, які не є членами Ради.

Катерина Чуєва, заступниця міністра культури та інформаційної політики України, звернулася до міжнародної спільноти з промовою, зазначивши: «Росіяни цілеспрямовано знищують об'єкти культурної спадщини обстрілами по всій Україні – від Луганської області до Львівщини. Культурна спадщина всієї країни, як матеріальна, так і нематеріальна, зараз знаходиться під ударом і має бути захищена для всього людства».

Вона наголосила, що Міністерство культури та інформаційної політики постійно фіксує епізоди пошкоджень та руйнувань об'єктів культурної спадщини й закладів культури. Серед них: 128 об'єктів нерухокої культурної спадщини, які мають офіційний статус пам'яток; 147 культурних споруд (50 з них перебувають на обліку як пам'ятки історії, архітектури та містобудування або цінні історичні споруди); 136 належать до християнських громад (125 – православні, 10 – протестанти, 2 – католики), 4 до ісламського, 6 єврейським громадам, 46 меморіальних пам'яток на честь історичних осіб та подій XIX – початку XXI ст., 33 музеї та заповідники, 59 культурних центрів, театрів і кінотеатрів, 40 бібліотек.

Всі ці пошкодження та руйнування, що є результатом ракетних ударів, бомбардувань та артилерійських обстрілів, наразі зафіксовано у 15 регіонах України. Географічно це охоплює майже всю територію країни від Луганської та Донецької областей на сході України до Львівської області біля кордону з Польщею на заході.

Зустріч дала можливість державам-членам засідання почути безпосередньо розповіді про масштаби шкоди, завданої культурним цінностям в Україні, зокрема музею Григорія Сковороди в Харківській області та краєзнавчому музею в Іванкові на Київщині.

Учасники засідання також торкнулися й інших питань, пов'язаних з війною в Україні. Серед них: занепокоєння щодо посилення ракетних атак по всій країні. У концептуальній записці, підготовленій співорганізаторами засідання, стверджується, що знищення культурної спадщини в Україні «стало невід'ємним елементом війни Росії».

В результаті міжнародні колеги засудили російську агресію та визнали дії Росії спрямованими проти української ідентичності та наголосили на необхідності посилення спільних зусиль щодо захисту культурної спадщини України від російської агресії.

**Григорій Бондар.
УНІАН, 16.07.22.**

Три місяці російської агресії проти України поставило перед українцями чимало несподіваних викликів. Наприклад, що робити з ювілеями, що припадають саме на цю пору, коли говорять гармати, а не музи?

Не відступив від правди, лише додав художнього осмислення одвічної боротьби добра і зла. На протипагу комуністу Фіцаю вивів образ сільського священника, що теж мав реального прототипа.

Спостерігаючи за тим, як нині російська

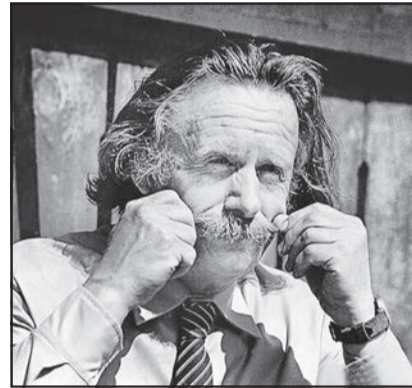
карпатті, де всуціль панував комуністичний застій. До слова, вступив до лав рухівців і старий Іван Чендей, що перебував уже на порозі сімдесятиліття.

На відміну від багатьох київських та львівських літераторів, які проміняли перо

Ювілеї в час війни

20 травня виповнилося сто років з дня народження одного з найвідоміших закарпатських прозаїків, Шевченківського лауреата Івана Чендея.

Письменник зі своїм впізнаним стилем, темпераментом і темами, що витворив

▲ Іван Чендей.

художній образ повоєнного Закарпаття. Один із найплідніших закарпатських літераторів другої половини ХХ століття, сукупний наклад творів якого сягав кількох мільйонів примірників.

Майже всі його помітні книжки одразу перекладали російською в Москві, що в часі СРСР свідчило про їхню вартість.

Письменник непрості домі, який пройшов шлях від секретаря Закарпатської організації спілки письменників УРСР до виключення із комуністичної партії у 1969 році за «хибне зображення» дійсності.

Іван Чендей як глибинний реаліст писав тільки про те, що бачив і чув. Вигадування для нього було нехарактерним, навіть неприйнятним.

У «Щоденнику», перші два томи якого вперше оприлюднили торік в Ужгороді, є запис за 1963 рік, де він занотовує почуте в рідному селі. Місцевий комуніст заборонив людям освячувати паски на Великдень, а сам, добряче хильнувши, на цвинтарі влаштував пікнік, на дерев'яних хрестах смажачи солонину. Божа кара не забарилася. Добрираючись додому на велосипеді, партієць невдало впав, травмувавши ногу. Почалася гангрена. Ному невдовзі відрізали, а за якийсь час помер і сам комуністичний ватажок. У гірському архаїчному селі цей випадок одразу сягнув масштабу притчі: Бог покарав партіяша!

Іван Чендей знав загиблого Івана Фіцаю ще зі школи. Тому особиста драма односельця схвилювала його, що вилилося в повість «Іван», яка була надрукована у збірці «Березневий сніг» 1968 року. Чен-

дей не відступив від правди, лише додав художнього осмислення одвічної боротьби добра і зла. На протипагу комуністу Фіцаю вивів образ сільського священника, що теж мав реального прототипа.

Спостерігаючи за тим, як нині російська ідеологія примудряється на «біле» казати «чорне», як весь час маніпулює і бреше без жодних моральних гальм, розумієш, що саме так діяло і при СРСР. Ця потворна система тотальної брехні не нині створена, вона є породженням російського штибу життя, коли за лискуною московською вітриною ховається безпросвіття і душевне виродження «імперії зла».

І коли письменник наближався бодай до напівправди, як це сталося з Іваном Чендеєм, який у своїх творах насправді не був антагоністом радянської системи, лише пробував показати життя реалістичнішим, ніж в бравурних газетних передовицях, як одразу став небезпечним.

Іван Чендей вистояв. Йому пощастило пережити крах комуністичної ідеології й дочекатися незалежності України. А за твори, що колись переслідувалися, отримав у 1994 році Шевченківську премію.

Петро Скунець: «Я – один, Україно. А це більше, ніж натовп – один»

Подібна доля склалася й у іншого ювіляра, який народився з Іваном Чендеєм в один день – 20 травня, але на двадцять років пізніше. Петро Скунець став для Закарпаття у поезії тим, ким був для рідного краю у прозі Іван Чендей.

Щоправда, доля відміряла поетові значно коротший вік: він прожив лише шістьдесят п'ять років. Але й за цей час створив стільки, що й досі належно не осягнутий. Адже був не тільки поетом від Бога, але й невтомним публіцистом, перекладачем, редактором і громадським діячем.

Як і Чендей, він не належав до відкритих опозиціонерів радянської влади, бо інакше би не працював у видавництві «Карпати», а в баланду десь у Сибіру. Але природа справжнього таланту така, що він не терпить фальші. Тож навіть взявшись за поему «Розп'яття» про воїна-антифашиста Івана Кубинця, якого розп'яли гітлерівці, він спромігся на такі узагальнення, що партійні цензори перелякалися. Мовляв, книжка проти фашизму відгонить антирадянським духом. Тираж у 1971 році було знищено, а поета звільнено з роботи. А для додаткової покари – тривала пауза на друку, яка для письменника гірша за все.

За своєю манерою Петро Скунець – поет-трибун, поет-філософ із загостреним відчуттям справедливості. Людині з таким темпераментом важко миритися з кривдою. Тож коли почалася Горбачовська перебудова і гласність, саме Петро Скунець очолив Народний рух на дрімливому За-

карпатті, де всуціль панував комуністичний застій. До слова, вступив до лав рухівців і старий Іван Чендей, що перебував уже на порозі сімдесятиліття.

На відміну від багатьох київських та львівських літераторів, які проміняли перо

▲ Петро Скунець.

Ювілеї, що припали на час війни, теж мають свою військову складову. Адже обидва ювіляри зазнали солдатської муштри.

Іван Чендей опікувався конями у складі угорської артилерії під час Другої світової війни. До речі, письменник майже не згадував про ту жахливу війну, хоча в радянські часи це була одна з найвдачіших тем. Книжки про Велику Вітчизняну друкували охоче, затушовуючи криваву правду вигаданою і прикрашеною бутофорією.

Натомість Петро Скунець служив уже в Радянській армії, куди його відправили з Ужгорода, рятуючи від грозової хмари, що нависала над неприкажним юним поетом, який забагато собі дозволяв. Із Карпатських зелених гір його відіслано носити гімнастерку та кирзачки аж на сопки Далекого Сходу. Про свої армійські будні Петро Скунець теж не розповів, як й Іван Чендей.

Обидва ювіляри залишилися самими собою, пройшовши крізь радянське чистило. Тому навіть у важкі часи згадуємо їх не тільки як самобутніх майстрів слова, але й як приклад моральної стійкості та незламності, якої ми так потребуємо у новій війні за незалежність із нашим споконвічним ворогом.

**Олександр ГАВРОШ –
письменник, журналіст
Радіо Свобода,
05 червня 2022 р.**

Календар

2.8.1917 р. – народився український поет Олександра Ющенко (105). Помер 27.12.2008 р.

2.8.1927 р. – народився в Кружльові Бардієвського округу педагог, культурно-освітній працівник Іван Цидило (95).

4.8.1932 р. – народився в Шамброні Старолюбнянського округу геодезист Степан Ксеняк (90). Помер 2.9.1985 р.

6.8.1657 р. – помер гетьман України Богдан Хмельницький (365). Народився 6.1.1596 р.

10.8.1922 р. – народився словацький письменник Владімир Мінач (100). Помер 25.10.1996 р.

10.8.1907 р. – померла класик української літератури Марко Вовчок (115). Народилася 22.12.1833 р.

11.8.1932 р. – помер український письменник і педагог Степан Васильченко (90). Народився 8.1.1879 р.

11.8.1917 р. – народився у Крайній Бистрії Свидницького округу політичний діяч Василь Білак (105). Помер 6.2.2014 р. в Братиславі

12.8.1962 р. – вилетів у космос укра-

їнський космонавт Павло Попович (60). 16.8.1922 р. – народився в Меджилабірцях громадський діяч Василь Савка (100). Помер 5.5.2017 р. в Гуменному.

17.8.1937 р. – народився в Пихнях Снинського округу журналіст, депутат Словацької Національної Ради, перший голова Союзу русинів-українців СР Микола Гиряк (85).

18.8.1947 р. – помер в Бардієві історик, російський славіст Євген Перфецький (75). Народився 10.4.1888 р. в Носові біля Лісної (тепер Польща) в родині православною священника. Досліджував світську і церковну історію Закарпаття, діяльність Федора Корятювича, Матвія Корвіна, вивчав стародруки.

21.8.1627 р. – 395 років тому у Києві вийшов друком перший словник української мови «Лексіконъ словенорусскій альбо Имень тлькованіє» Памви Беринди.

21.8.1907 р. – народився в Старині Снинського округу радник уряду Карпатської України в 1938 – 1939 рр., інженер-економіст Адальберт Гелетка (115). У 1940 році запропонував проєкт вирішення українського національного питання на Пряшівщині, намагався створити українську партію. Наукові праці Гелетки з про-

блем фінансів залишилися в рукописах. Помер 8.3.1992 р.

22.8.1982 р. – помер громадський діяч, колишній перший секретар ЦК КСУТ Степан Лихвар (40). Народився 17.5.1918 р. в Камійонці Старолюбнянського округу.

23.8.1867 р. – народився український письменник Осип Маковей (155). Помер 21.8.1925 р.

24.8.1862 р. – народився в Руських Пеклянах Пряшівського округу педагог, культурно-освітній діяч Олександр Седлак (160). Помер 25.9.1927 р.

25.8.1892 р. – народився український письменник Степан Тудор (130). Помер 22.6.1941 р.

27.8.1902 р. – народився український письменник Юрій Яновський (120). Помер 25.2.1954 р.

27.8.1987 р. – помер професор Пряшівської учительської семінарії Віктор Завацький (35). Народився 9.2.1910 р. в Штефанівцях Вороніського округу.

28.8.1932 р. – народився педагог, колишній редактор відділу української літератури СПВ Андрій Джуган (90). Помер 26.4.2005 р.

30.8.1992 р. – помер журналіст Іван Родак (30). Народився 29.8.1921 р. в Сорочині Свидницького округу.

В Кошицях (вул. Главна, 11) до ваших послуг

Zdravotnícke potreby
Gabriela Hajtášová M-SHOP

NOVE ŽYTĚA

500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlaca@slposta.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 72. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borođáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlaca@slposta.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 72. Головний редактор Мировислав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просубу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.